

Teologiczne Studia Siedleckie

XVI (2019) 16, s. 8-22

Ks. Kamil MAJER*

NORMATYWNY CHARAKTER BIBLI NA PODSTAWIE POLSKIEJ TEOLOGII POSOBOROWEJ

Treść: Wstęp; 1. Bezbłądność i prawda; 2. Biblia normą wiary i moralności; 3. Świętość i interpretacja Pisma Świętego; Zakończenie; Streszczenie; Summary: The normative character of the Bible based on post--conciliar polish theology; Zusammenfassung: Der normative Charakter der Bibel anhand der polnischen nachkonziliaren Theologie; Bibliografia.

Słowa kluczowe: Biblia, Pismo Święte, świętość, moralność, wiara, bezbłądność, prawda.

Key words: the Bible, Holy Scripture, holiness, morality, faith, perfection, truth.

Schlüsselworte: Die Bibel, Die Heilige Schrift, Die Heiligkeit, Die Moral, Der Glaube, Die Fehlerlosigkeit, Die Wahrheit.

Wstęp

Kościół katolicki naucza, że Pismo Święte jest słowem Bożym pisany. Tę prawdę uznaje za objawioną, opartą na nauczaniu Jezusa Chrystusa jak i proroków oraz Apostołów. Bóg nie pisał Ksiąg w sposób bezpośredni, ale użył do tego konkretnych ludzi, których wybrał na swoje narzędzie. Udzielił im odpowiedniej do tego łaski, aby zgodnie z zamierzeniem przekazali prawdy potrzebne do zbawienia człowieka. Autorzy w sposób twórczy

* Ks. Kamil Majer - absolwent Wyższego Seminarium Duchownego w Sandomierzu, afiliowanego przy Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II w Lublinie na Wydziale Teologii. Jest doktorantem na tymże Uniwersytecie na Wydziale Teologii w Instytucie Historii Kościoła i Patrologii. Jest jednocześnie duszpasterzem we francuskiej parafii Chrystusa Zbawiciela w Pau w diecezji Bayonne; autor kilku artykułów popularno-naukowych w czasopismach francuskich; organizator sesji patrystycznych na terenie diecezji Bayonne popularyzujących naukę Ojców Kościoła szczególnie św. Paulina z Noli. Adres mail c.v.mayer@wp.pl

współdziałali w powstaniu lub spisywaniu Pisma Świętego, ale zawsze pierwszorzędym autorem jest Bóg. Dzięki temu, można mówić o całkowitej bezbłędności Biblii. Potwierdza to Encyklika Leona XIII *Providentissimus Deus*¹, jak i późniejsza *Spiritus Paraclitus*² Benedykta XV czy ostatnia z wielkich Encyklik biblijnych *Divino afflante Spiritu*³ Piusa XII, która jeszcze dokładniej opisuje indywidualny udział człowieka w dziele powstania Biblii, wskazując na rodzaj literacki czy wpływ środowiska⁴.

Dopełnieniem staje się *Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym Dei Verbum*⁵ Soboru Watykańskiego II. Kładzie ona nacisk na ludzki pierwiastek Pisma Świętego, jakim jest wkład hagiografa. Przypomina również o konieczności specyficznego traktowania Pisma Świętego, przez stosowanie zasad teologicznych. Również na uwagę zasługuje śmiała analogia zarysowana między Wcieleniem Słowa Przedwiecznego w naturę ludzką, a wcieleniem słów Bożych w literę Pisma. Znaczenie owej konstytucji wzrasta, jeżeli weźmie się pod uwagę fakt, iż Pismo Święte jest to zbiór ksiąg napisanych pod natchnieniem Ducha Świętego. Przez to natchnienie w szczególny sposób objawia się Boże autorstwo Biblii. Ono sprawia, że Pismo Święte jest księgą jedyną, niemającą sobie równych, a zarazem Księgą wobec której człowiek nie powinien przejść w sposób obojętny. Powinna stać się dla każdego chrześcijanina Księgą życia, podstawą wiary i moralności w podejmowaniu trudu i zadań życiowych, a także realizacji we wspólnocie Kościoła i nie tylko.

Pismo Święte od wieków jest przedmiotem zainteresowań milionów ludzi i tłumaczone na coraz więcej języków. Wciąż jednak panuje znaczna rozbieżność w jego ocenie moralnej. Jest ono często odbierane tylko jako zbiór ksiąg religijnych. Bez poznania Pisma Świętego nie można zrozumieć kultury współczesnej wielu narodów. Jest księgą bez której nie można zrozumieć dziejów wielu narodów, a dla chrześcijan jest księgą, która powstała pod natchnieniem Ducha Świętego⁶ i zawiera słowo Boże. Jest ona podstawą objawienia Bożego, gdzie przyjmuje się jako podstawę wiary. Kościół zgodnie z Tradycją uważa Pismo Święte za najważniejsze prawidło wiary jak i za podstawę etyki⁷. Całe nauczanie kościelne

¹ Leon XIII, *De Studies Scripturae Sacrae*, 18 november 1893, *Acta Apostolicae Sedis*, Vol. XXVI (1893-1894), s. 269-292.

² Benedykt XV, *Spiritus Paraclitus*, 15 septembris 1920, *Acta Apostolicae Sedis*, Vol. XII (1920), n. 10, s. 385-422.

³ Pius XII, *Divino Afflante Spiritu*, 30 septembre 1943, *Discorsi e Rediomessaggi di Sua Santità Pio XII*, V, *Quinto Anno de Pontificato, 2 marzo 1943 - 1 marzo 1944*, s. 327-353.

⁴ H. Muszyński, *Słowo natchnione*, Kraków 1983, s. 48-55.

⁵ Paweł VI, *Dei Verbum*, Konstytucja dogmatyczna Soboru Watykańskiego II 18 listopada 1965.

⁶ S. Łach, *Natchnienie czy objawienie Pisma Świętego*, w: *Studio lectionem facere*, red. J. Szlaga, Lublin 1980, s. 15.

⁷ S. Bastianel, L. Di Pinto, *Biblijne podstawy etyki*, Kraków 1994, s. 93-96.

jak również i religia chrześcijańska żywiły się i kierowały pisaniem słowem Bożym⁸. Tenże postulat Kościoła wskazuje, aby prawdziwy sens tekstu biblijnego przekazać wiernym dla ich pożytku duchowego. Powinno nastąpić pogłębienie znajomości prawd wiary oraz ich gruntowne uzasadnienie. Pogłębienie życia duchowego i zaspokojenie praktycznych potrzeb religijnych⁹ musi stać w centrum Kościoła.

Pismo Święte obok Tradycji jest podstawową drogą przekazywania Objawienia kolejnym pokoleniom Ludu Bożego. W tym wypadku jest to nauka o zbawieniu. Można więc wnioskować, że Pismo Święte jest księgą o zbawieniu¹⁰. Z Objawieniem w Piśmie Świętym łączy się ściśle kwestia prawdy i nieomyślności Pisma Świętego oraz jej zakres¹¹. Wśród rozlicznych świadectw Ojców Kościoła szczególnie często powtarza się stwierdzenie, że Pismo Święte jest prawdziwym słowem Boga gdyż zostało napisane pod natchnieniem Ducha Świętego¹².

1. Bezbłądność i prawda

Przekonanie o bezbłądności i prawdzie Pisma Świętego jest powszechne. Takie przekonanie miał lud Boży Starego Przymierza¹³. Potwierdził jego prawdziwość Jezus, a przekazanie Kościołowi nastąpiło przez apostołów. Kościół nieprzerwanie uczył i uczy, że Pismo Święte jest nie tylko natchnione, lecz że jest również bezbłądną księgą prawdy¹⁴.

Pouczenie Pisma Świętego jest więc zawsze aktualne dla tych wszystkich, którzy przyjmują je w wierze i prawdzie, jako słowo Boże. Dopiero w świetle zmartwychwstania można poznać i osądzić, na ile poszczególne prawdy zbawcze były istotne, konieczne, a na ile przygotowywały i pomagały w rozumieniu tej największej tajemnicy chrześcijaństwa. Należy też rozróżnić na ile miały jedynie charakter drugorzędny, czy pomocniczy. W zmartwychwstaniu objawiła się także w sposób najpełniejszy moc Ducha, który wskrzesił Jezusa z martwych¹⁵. Ta siła obecna jest w każdym słowie, które czyni je skutecznym i daje

⁸ Por. Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym Dei Verbum 21, (KO).

⁹ J. Drozd, *Zasady katolickiej interpretacji Pisma Świętego*, w: J. Homerski, *Wstęp ogólny do Pisma Świętego*, Poznań - Warszawa 1973, s. 319.

¹⁰ T. Jelonek, *Biblijna historia zbawienia*, Kraków 1987, s. 32.

¹¹ D. Salomon, *Prawda o zbawieniu zawarta w Piśmie Świętym*, w: *Rocznik Seminaryjny Zgromadzenia Księży Najświętszego Serca Jezusowego*, red. J. Strzałka, Stadniki 2006, s. 126.

¹² H. Muszyński, *Słowo...*, dz. cyt., s. 26.

¹³ X. Leon-Dufour, *Prawda w Piśmie Świętym*, w: X. Leon-Dufour, *Słownik teologii biblijnej*, Poznań 1994, s. 763-768.

¹⁴ S. Łach, *Prawda i bezbłądność Pisma Świętego*, w: J. Szlaga, *Studio lectionem facere*, dz. cyt., s. 19. Lublin 1980.

¹⁵ Dz 4, 10.

mu moc zbawienia do nowego życia¹⁶. Pismo Święte wyrażające się na jakikolwiek temat z tego punktu widzenia, można i trzeba przyjmować tytułem wiary, że w tej perspektywie jest ono całe wolne od błędu, pojmowanego jednak jako dokładna odwrotność tego, czym jest Prawda Objawienia. Równocześnie trzeba stosować pozostałe wskazania Konstytucji¹⁷ odnośnie do progresywnego charakteru Objawienia¹⁸. Konieczność obrony Pisma Świętego przed błędami spowodowała, że jego bezbłędnosc pojmowano przez długi czas głównie w kategoriach logicznych i apologetycznych. Akcentowano, że Pismo jest wolne od jakiegokolwiek błędu. Bezbłędnosc przestała być kategorią wyłącznie logiczną, a na równi z pewnością i wiernością, bezbłędnosc stała się przymiotem prawdy objawionej. Jej treść musi być określona w ścisłej łączności z treścią prawdy objawionej¹⁹.

W istocie bowiem Księgi Święte jako słowo Boże uczestniczą w prawdzie samego Boga. Termin zaś bezbłędnosc sugeruje defensywny stosunek Biblii do współczesnej wiedzy. Stwarza się niebezpieczeństwo ograniczenia przy studium Pisma Świętego do spraw, którymi zajmuje się krytyka albo apologetyka. Metoda jego jest najbardziej zbliżona do zasad, jakie na temat prawdy Pisma Świętego wypowiada Konstytucja o Objawieniu Bożym²⁰. Nie oznacza to zasadniczej zmiany stanowiska Kościoła w stosunku do bezbłędnosci całego Pisma. Bezbłędnosc ta nie może być jednak pojmowana zbyt materialnie. Chodzi bowiem o bezbłędnosc formalną i metodyczną, o niezgodność z tym, co autor natchniony zamierzał podać jako prawdę. Określenie zaś właściwych intencji autora wymaga nie tylko poznania gatunków literackich, jakimi się posłużył, ale i bliższego określenia samej prawdy, którą zamierzał wyrazić. Bardzo łatwo jest imputować hagiografom prawdy i błędy, których oni w ogóle nie chcieli nauczać. Bezbłędnosc w wyżej określonym sensie przysługuje wyłącznie tekstom oryginalnym. Wszystkie tłumaczenia uczestniczą w niej o tyle, o ile wiernie oddają myśl natchnioną wyrażoną w tekście oryginalnym²¹. Jednym z czołowych odnośnie do prawdy i bezbłędnosci, jest konieczność wykazania ciągłości pomiędzy pierwotnym wyrazem prawdy objawionej w Piśmie Świętym, a jej późniejszą postacią rozwiniętą przez tradycję. Teologowie są obecnie zgodni w tym, że błędem byłoby doszukiwać się w Piśmie Świętym rozwiniętej postaci prawdy objawionej. Chodzi tu

¹⁶ H. Muszyński, *Biblia - Księga natchniona*, Gniezno 1995, s. 120-127.

¹⁷ KO 12f.

¹⁸ P. Leks, *Słowo Twoje jest prawdą, Charyzmat natchnienia biblijnego*, Katowice 1997, s. 185.

¹⁹ H. Muszyński, *Charyzmat natchnienia biblijnego*, w: *Wstęp ogólny do Pisma Świętego*, red. J. Szlaga, Poznań – Warszawa 1986, s. 67.

²⁰ J. Homerski, *O natchnieniu i interpretacji Pisma Świętego*, w: *Idee przewodnie Soborowej Konstytucji o Bożym Objawieniu*, red. K. Wojtyła, Kraków 1968, s. 80.

²¹ H. Muszyński, *Charyzmat...*, dz. cyt., s. 67.

o formalną naukę stworzenia z niczego²², lub pełnego wyrazu dogmatu o grzechu pierworodnym. Błędem również byłoby wykazanie zgodności z Pismem Świętym na drodze konkluzji teologicznej. Sens wydedukowany na podstawie Pisma nie zawsze pokrywa się z sensem właściwym Pismu Świętemu²³. Z punktu widzenia teologii bezbłądność biblijna wynika bowiem z tego, że sprawcą Biblii jest Bóg, a więc, że jest ona dla nas Słowem Bożym, Objawieniem. Ono zaś implikuje przekazywaną prawdę, która została dana pozytywnie i tematycznie, przynajmniej w wypadku Objawienia w formie Pisma. Inaczej nie mogłoby ono przecież nigdy dotrzeć do człowieka, który jest odbiorcą Objawienia. Biblia błędna tematycznie nie mogłaby być dla nas Słowem Bożym²⁴. Celem Słowa Bożego jest przekazywanie ludziom Objawienia. Bóg właściwie objawia tylko jedną rzecz – tajemnicę zbawienia realizowaną w Chrystusie. Objawienie zawsze jest związane z tajemnicą zbawienia, stąd prawda Biblii ma zawsze przedmiot formalny objawienia zbawczego planu Boga, który jest zrealizowany w Jezusie Chrystusie. Rzeczywistości tego świata są przedmiotem nauczania biblijnego, jedynie gdy mają związek z tajemnicą zbawienia²⁵.

Biblia obejmuje księgi napisane na przestrzeni wielu wieków. Autor biblijny nie zamierzał czynić ze swego dzieła kroniki historycznej. W rzeczywistości stara się ułożyć budujące opowiadanie o codziennej łaskawej Opatrzności Boga²⁶. Pismo Święte nie ma na celu dawać pouczeń w materii nauk ścisłych. Celem bowiem, dla którego zostało spisane jest pouczenie o drodze prowadzącej do zbawienia. Nie należy jednak uważać go za tekst nauk naturalnych, ani też za podręcznik przyrodoznawstwa. Nie neguje się, że Bóg zna tajemnice natury. Biorąc pod uwagę wyniki badań nauk ścisłych, Bóg nie podał hagiografom wiedzy o istocie rzeczy fizycznych, które przewyższałyby ówczesne pojęcia²⁷. Również Jezus nie mógłby nauczać w tak mocny sposób, gdyby nie był przekonany, tak On sam jak i Jego słuchacze, że w Piśmie Świętym mieści się prawda. Szczególnie znamienne jest wypowiedź Chrystusa przekazana przez św. Jana, że słowa ksiąg biblijnych Starego Testamentu mają powagę większą niż świadectwo Jana Chrzyciela czy nawet jego cuda, czy też głos Ojca²⁸. Nie mógłby się Chrystus domagać takiej wiary, gdyby te Pisma nie były prawdzi-

²² Rdz 1, 1.

²³ W. Hryniewicz, *Rola Tradycji w interpretacji teologicznej, Analiza współczesnych poglądów dogmatyczno-ekumenicznych*, Lublin 1976, s. 125-126.

²⁴ N. Lohfink, *Pieśń chwały, Chryścjanin a Stary Testament*, Warszawa 1982, s. 29.

²⁵ J. Kudasiewicz, *Dei Verbum w opinii biblistów*, w: *Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym*, red. A. Klawek, Kraków 1967, s.53.

²⁶ A. Paciorek, *Wstęp ogólny do Pisma Świętego*, Tarnów 2003, s. 61-62.

²⁷ J. Kudasiewicz, *Wstęp do historii zbawienia*, Lublin 1974, s. 44-45.

²⁸ J 5, 45.

we i wolne od błędu²⁹. W biblijnym opisie zjawisk naukowych nie ma błędu logicznego, ponieważ przedmiotem sądu hagiografa nie jest wewnętrzna natura zjawiska, lecz samo zjawisko. Zostało to uchwycone przez zmysły hagiografa, abstrahując od rzeczywistości wewnętrznej. Twierdzenie hagiografa jest prawdziwe ze względu na zjawiska, natomiast ze względu na samą istotę rzeczy nie jest ani prawdziwe ani fałszywe, ponieważ formalny sąd autora nie dotyczy samej istoty rzeczy. Autor mówiąc o sprawach przyrodniczych – fizycznych nie miał wcale zamiaru uczyć nas o istocie tych rzeczy. Podał je tak, jak to podpadło mu pod zmysły. Sąd jego jest prawdziwy, bo jest zgodny ze zjawiskami³⁰.

Biblia posiada szczególny cel. Ma przekazać plan zbawienia i drogę do jego osiągnięcia. Duch Święty, jako autor główny oraz autorzy narzędni nie chcieli uczyć rzeczy niezwiązanych ze zbawieniem. Hagiografowie uczą o sprawach potrzebnych i koniecznych do zbawienia. Duch Święty i hagiografowie chcieli pouczyć o sprawach pożytecznych do zbawienia, dlatego właśnie prawda Biblii jest prawdą zbawienia³¹. Bezbłądność biblijna okazuje się szczególnym aspektem prawdy Boskiego Objawienia. Przystaje ona być częścią tradycji teologicznej, właściwie tylko zewnętrznie i powierzchownie związaną z centralnym faktem Objawienia, która przez część chrześcijan zauważana jest tylko przez to, że przysparza im kłopotów w wierze³². Bezbłądność jest więc skutkiem natchnienia i z niej wynika prawda zawarta w Piśmie Świętym.

2. Biblia normą wiary i moralności

Biblia jest księgą Kościoła. Nie jest istotne, czy adresatami były poszczególne wspólnoty kościelne, czy pojedynczy ludzie. Przesłanie było skierowane do całego Kościoła. Kościół jest nie tylko adresatem, ale i depozytariuszem przesłania zawartego w całym Piśmie Świętym³³. Zbyt racjonalne ujęcie objawienia biblijnego, jak i apologetyczne zrozumienie natchnienia, przekształcało się w akcentowanie nieomyślności Pisma Świętego jako jedynego skutku natchnienia. Dokładniejsze poznanie własnych treści biblijnych, charyzmatu natchnienia sprawia, że skutki natchnienia należy ująć znacznie szerzej. Działanie Ducha Świętego w żadnym wypadku nie można bowiem zacieśniać do sfery intelektualnej. Ten, który jest odwiecznym Tchnieniem Miłości Ojca i Syna, jest również źródłem zbawczej i życiodajnej siły słowa Bożego, które w następstwie staje się pierwszorzędym środkiem uświęcania. Skutek natchnienia biblijnego wyraża się w zbawczym charakterze słowa Bo-

²⁹ S. Łach, *Prawd...*, dz.cyt., s. 19.

³⁰ J. Kudasiewicz, *Wstęp do historii zbawienia*, Lublin 1974, s. 47.

³¹ Tenże, *Dei Verbum...*, dz. cyt., s. 55-56.

³² N. Lohfink, *Pieśń...*, dz. cyt., 2, s. 52.

³³ H. Muszyński, *Biblia...*, dz. cyt., s. 73.

żego. Mocą obecnego w nim tchnienia Ducha Świętego, słowo to jest słowem żywym, skutecznym i świętym³⁴. Praktyka Kościoła opiera się na Objawieniu jak i na racjonalnych wnioskach³⁵. Ważnym staje się upomnienie Konstytucji Dei Verbum, by teologia opierała się głównie na Piśmie Świętym. Tenże Sobór mocno podkreśla, że Pismo Święte musi stać się duszą teologii. Program nakreślony przez konstytucję Dei Verbum jest bardzo szeroki³⁶. Choć Pismo Święte jest Słowem Bożym, to jednak jest ono również księgą ludzką. Otóż przy jego lekturze należy przede wszystkim zrozumieć sens czytanych zdań. Sensem w ogóle nazywamy pewną myśl, ideę wynikającą ze specjalnego powiązania poszczególnych wyrazów, przy czym samo owo powiązanie, o charakterze logicznym i gramatycznym, nazywa się inaczej kontekstem. Sens jest swym zakresem szerszy od znaczenia. Prawie każdy oderwany wyraz sam z siebie posiada jakieś znaczenie. Znaczenie umiejscowione wskutek kontekstu nazywa się sensem³⁷. Analiza utworów biblijnych z kolei świadczy o konieczności rozróżnienia między procesem utrwalenia treści a faktem jej spisania. Obie działalności nie są do siebie w stosunku prostym. Stopniowe i skomplikowane utrwalenie ksiąg i spisywanych tekstów biblijnych zmierzało do kanonizowania tekstu, czyli nadania mu wartości normatywnej w skutku uznania go za święty, religijny. Stwierdzić trzeba jednak, że w wypadku ksiąg świętych kanonizacja nastąpiła dość późno i była stwierdzeniem już istniejącego ich świętego charakteru. Trzeba przyjąć działanie charyzmatu Ducha Świętego, dzięki któremu słowo ludzkie przemienia się w Słowo Boże³⁸.

Pismo Święte zawiera prawdę zbawczą. Podaje ją pewnie i bezbłędnie, chociaż Bóg posłużył się konkretnymi ludźmi, z określonych środowisk kulturowych. Również intelektualnie się te osoby od siebie różnią. Ekonomia zbawienia człowieka zawarta w Piśmie Świętym zakłada, że Bóg wkracza ze swym zbawczym działaniem w historię człowieka i przez wydarzenia historyczne objawia się mu i go zbawia. Dzięki takiemu ujęciu autorzy Pisma przypisują wielką rolę faktom historycznym i konkretnym sytuacjom. Chodzi przecież o prawdę zbawczą, a nie tylko prawdę historyczną³⁹. Biblia jak sam Kościół została zrodzona z tchnienia Ducha Świętego i jest w sposób nierozdzielny związana ze zbawczym posłannictwem Kościoła. Nie jest ona bowiem zbiorem ponadczasowych prawd, a słowem Boga skierowanym do ludu Bożego najpierw Starego, a następnie

³⁴ Tenże, *Charyzmat...*, dz. cyt., s. 58.

³⁵ E. Dąbrowski, *Sobór Watykański II a biblistyka katolicka*, Poznań – Warszawa – Lublin, 1967, s. 403.

³⁶ A. Klawek, *Uwagi do Konstytucji o Bożym Objawieniu*, „Ruch Biblijny i Liturgiczny” (RBL) 1 (1966), s. 26.

³⁷ K. Romaniuk, *Nowy Testament bez problemów*, Warszawa 1983, s. 22-23.

³⁸ J. Rosłon, *Z dyskusji nad Biblią: od Congara do Lohfinka*, RBL 4-5 (1966), s. 230.

³⁹ T. Jelonek, *Biblijna...*, dz. cyt., s. 33-34.

Nowego Testamentu. Słowo to od samego początku jest narzędziem zbawienia, za jego pośrednictwem Bóg nie tylko powołuje świat do istnienia, ale także kieruje dziejami ludów i narodów. Wzywa, woła, napomina, karci, wszystko to ma służyć nie potępieniu, ale zbawieniu człowieka⁴⁰. Żadna księga nie podkreśla tak wyraźnie potrzeby postawienia w życiu na Boga, jak właśnie księga Pisma Świętego. Biblia jest nie tylko księgą Prawdy, ale także księgą nadziei i wiary⁴¹ każdego człowieka. Bóg żywy, objawiający się w Biblii, to Bóg działający, zbawiający i dający się w swoim słowie, które jak On sam, jest słowem żywym i skutecznym⁴². Żywotność i siła tego słowa płynie stąd, że jest ono nosicielem życiodajnej mocy Boga, która w znaczeniu teologicznym – jest życiem niejako samym w sobie. Słowa, które Ja wam powiedziałem – uczy Chrystus są duchem i życiem⁴³. Pełnię skuteczności życia osiągają one w Jezusie Chrystusie, w Chlebie żywym, który daje życie światu⁴⁴. Słowo Biblii jest zarodkiem nowego, wiecznego życia, i podobnie jak samo Życie jest trwałe i niezniszczalne. Za jego pośrednictwem realizuje się wspólnota międzypersonalna pomiędzy Bogiem i człowiekiem. Stwórca i odradzająca moc życia, obecna w słowie, jest dziełem Ducha Świętego Ożywiciela, który jest jedynym i wyłącznym jej Sprawcą. Działa ona jednak nie magicznie, a jej skuteczność uzależniona jest od wiary człowieka⁴⁵.

Wszystko, co pisarz natchniony twierdzi, wypowiada, oznajmia, ma być uważane za twierdzenie, wypowiedź oznajmienie ze strony Ducha Świętego. Wypowiedzi pisarza natchnionego, w których przekazuje swoje sądy, są wypowiedziami Boga, w tym zakresie i tym stopniu, w jakim je hagiograf wyraził. Pochwała jakiejś postaci nie rozciąga się na wszystkie jej czyny. Fakty budzące odrazę, są zawsze potępione, a dobre zaaprobowane, przynajmniej pośrednio, w ramach przyjętych zakazów moralnych. Przykazania, polecenia i rady, nie zawsze mają jednakową powagę Bożą. Jedne z nich są poparte apostołską większą powagą, inne zaś⁴⁶ są zwykłymi prośbami lub poleceniami przełożonego. Ich powagę i sankcję określają w konkretnym wypadku: przedmiot, okoliczności i samo sformułowanie⁴⁷. Pismo Święte jest Słowem Bożym. To określenie posiada dwa aspekty. Pierwszym jest sam fakt, że Bóg polecił tę lub inną ideę w Księgach świętych przekazać. Drugim jest to, co w tej idei zawarł lub stwierdził. W każdym przypadku wszystkie wy-

⁴⁰ H. Muszyński, *Biblia...*, dz. cyt., s. 73.

⁴¹ S. Grzybek, *Formy apostołatu Pismem świętym*, RBL 1 (1986), s. 58.

⁴² Hbr 4, 12; 10, 20; 1P 1, 23.

⁴³ J 6, 63.

⁴⁴ J 6, 33.

⁴⁵ H. Muszyński, *Charyzmat...*, dz. cyt., s. 59.

⁴⁶ 2Tym 4, 13.

⁴⁷ E. Dąbrowski, *Podręczna encyklopedia biblijna*, red. E. Dąbrowski, Poznań – Warszawa – Lublin 1959, s. 142.

powiedzi Pisma Świętego z racji ich przekazania są Słowem Bożym⁴⁸. Głównym autorem Pisma Świętego jest Bóg. Pisarze ludzcy napisali to wszystko, co On im kazał napisać⁴⁹.

3. Świętość i interpretacja Pisma Świętego

W tradycji izraelskiej jak i chrześcijańskiej księgi biblijne uznawane są za święte, ponieważ są prawdziwym słowem Boga i tchnieniem Jego wszechmocy. Księga Jahwe jest jak gdyby przedłużeniem ust Jahwe i uobecnieniem Ducha Jahwe⁵⁰. Słowa Pisma Świętego są zewnętrzną manifestacją osobowego Boga i dlatego uczestniczą w pełni w przymiotach Jego świętości i doskonałości⁵¹. W materii tej istnieje wiele nieporozumień oraz uproszczeń. Bardzo często błędnie rozumie się świętość i moralną szlachetność Biblii. Łączy się ją ze świętym i wzorowym postępowaniem postaci opisanych w Biblii⁵² lub ze świętością i szlachetnością uczuć, jakie budzi jej lektura. Jeżeli więc znajdzie się w Biblii opis ludzkiego grzechu, ludzkiej słabości czy podłości, wtedy od razu przypisuje się Biblii etykietkę: niemoralna, w kontrowersji z moralnością. Tak właśnie rozumiana świętość i moralna szlachetność Biblii może doprowadzić do absurdalnych wniosków. Nie zauważa się przy tym, że taką etykietę trzeba by odnieść do całej autentycznej i wielkiej literatury, która nie tylko opisuje ludzkie cnoty i dobre czyny, ale również analizuje ludzkie zło, występki, słabość. Przy takim wartościowaniu etycznym niemal cała wielka literatura świata byłaby w kontrowersji z moralnością, ponieważ opisuje ludzki upadek⁵³.

W Biblii nie ma błędu. Sprzeciwiałoby się to świętości samego Boga, z którego natchnienia powstała Księga święta. Świętości Biblii nie sprzeciwiają się biblijne opisy czynów grzesznych, niemoralnych. Przedmiotem natchnienia nie jest zachowanie postaci biblijnych, ale osąd tego zachowania, który powinien być zgodny z obiektywną normą moralności. Innymi słowy, autor biblijny może opisywać rzeczy dobre i złe. Nie może jednak zła chwalić, a dobra ganić. W rzeczywistości zachowania niegodne są w ogromnej większości wypadków otwarcie potępione albo przynajmniej potępione nie wprost. Z uwagi na stopniowość i historyczność objawienia świętość Biblii nie wymaga, aby czyn osądzony jako dobry miał najwyższy stopień doskonałości moralnej. Uwzględniając te normy wiele spośród opowiadań, zwłaszcza Starego Testamentu, przestanie stanowić jakkolwiek trudność. Niemniej jednak przeciw nauce o całkowitej prawości Biblii wydają się świadczyć

⁴⁸ Tamże s. 141.

⁴⁹ *Providentissimus Deus* 110.

⁵⁰ Iz 34, 16.

⁵¹ H. Muszyński, *Słowo...*, dz. cyt., s. 24.

⁵² A. Jankowski, *Biblijne pojęcie świętości człowieka*, RBL 2 (1984), s. 109-118.

⁵³ J. Kudasiwicz, *Biblia – Historia – Nauka, Rozważania i dyskusje biblijne*, Kraków 1978, s. 62-63.

pewne wypowiedzi, zwłaszcza Starego Testamentu, gdzie spotykamy się z aprobatą wyniszczenia całych narodów lub ze złorzeczeniami skierowanymi przez ludzi pobożnych i sprawiedliwych przeciwko nieprzyjaciołom⁵⁴. Obydwa te przypadki zasługują na osobne potraktowanie.

Świętość nie wypływa z samego pietyzmu i szacunku wobec czcigodnych Ksiąg. Znajduje ona swoje uznanie w fakcie, że Słowo Ewangelii jest nosicielem życiodajnej, przemieniającej i uświęcającej mocy Ducha Świętości. Mocą życiodajnego tchnienia Ducha Świętego, obecnego w Jego słowie, dokonuje się postęp w doskonałości i świętości. W uświęcającym i przemieniającym działaniu Ducha Świętości, w świętych Pismach dostrzega samą istotę natchnienia biblijnego⁵⁵. Istnieje bezpośredni przyczynowy związek, pomiędzy faktem natchnienia a uświęcenia jako jego skutkiem. Ponieważ wszelkie Pismo jest od Boga natchnione, właśnie dlatego jest ono pożyteczne do nauczania, do przekonywania, do poprawiania, do kształcenia w sprawiedliwości, aby człowiek Boży stał się doskonały, przysposobiony do każdego dobrego czynu. Świętość chrześcijańska i przemieniony łaską Boga, człowiek Boży to najpełniejszy owoc życiodajnego tchnienia Ducha Świętego, nazywanego natchnieniem⁵⁶. Nazywając Biblię Pismem Świętym, nie zawsze zdaje się sprawę z tego, że tym samym wyznaje się wiarę w świętość czyli moralną szlachetność Biblii jako Księgi, która nie ma sobie równej także pod względem świętości. Wczytując się uważnie w opowiadania Starego Testamentu, znajdujemy na jego kartach wiele ludzkich epizodów i wydarzeń, które zdają się sprzeciwiać albo nawet wykluczać świętość Biblii⁵⁷. Również w Nowym Testamencie można spotkać wiele wydarzeń, czy osób, jak na przykład Judasz, które mogłyby zaprzeczyć świętości Biblii. Opisy grzesznych czynów spotyka się w całej Biblii. Autorzy biblijni dalecy są od idealizacji swych bohaterów. Biblia to nie Złota legenda, która pokazuje tylko świętych. To Księga bardzo realistyczna, która maluje człowieka w całej swej prawdzie. Przedstawia go takim, jakim jest. To przemawia na jej korzyść. Jest przez to bardziej ludzka i bardziej prawdziwa.

Pismo Święte przekazuje, a zarazem utrwała objawienie, które Bóg dał wybranym przez siebie ludziom i nakazał je spisać. Pobudzał ich do tego. Czuwał równocześnie, aby napisali to, co On chciał i w taki sposób, jak On chciał. W następstwie tego, to słowo samego Boga. Pismo to będąc słowem Bożym - z tego właśnie tytułu, jako Słowo Boga – zasługuje na miano świętego⁵⁸.

⁵⁴ A. Paciorek, *Wstęp...*, dz. cyt., 3, s. 67-68.

⁵⁵ 2Tm 3, 16n.

⁵⁶ H. Muszyński, *Charyzmat...*, dz. cyt., s. 61.

⁵⁷ Tenże, *Słowo...*, dz. cyt., s. 131-132.

⁵⁸ M. Wolniewicz, *Wczoraj i dzisiaj Biblii, O tekście Pisma świętego*, Gniezno 1994, s. 10.

Biblia, będąc księgą Objawienia Bożego, stanowi jedność ogarniającą całość historii świata, między jej początkami - Księga Rodzaju, a jej kresem - Apokalipsa św. Jana. Przedstawiając dzieje świata, ogarniając całość historii świata, tworzy pewien świat, pewien system wartości, w którym znaczenie kulturowe, referencjalne lub odśrodkowe jest podporządkowane podstawowemu znaczeniu. Znaczenie podstawowe to relacja między człowiekiem a Bogiem. Owa relacja jest ujęta w język metafor i symboli. Te metafory i symbole religijne są ujęte w kulturze konkretnego narodu palestyńskiego, w życiu codziennym Palestyny, oraz w ówczesnej kulturze ogólnoludzkiej. Treść tych metafor i symboli wyrasta poza konkretne doświadczenie historyczne i ma wartość ponadczasową i transcendentną⁵⁹. Biblia jest również miejscem dialogu Boga z człowiekiem. Bóg przemówił do człowieka i nadal nieustannie to czyni. Człowiek przez ten dialog się uświęca, a Biblia dzięki temu pozwala poznać coś z niewypowiedzianego misterium Boga. Przez swoje słowo Bóg pociąga człowieka do dialogu, do uczestnictwa w tajemnicy życia Bożego objawionego przez wcielonego Syna Bożego – Jezusa Chrystusa. Podkreśla to Sobór, kiedy mówi, że w księgach świętych Ojciec, który jest w niebie, spotyka się miłościwie ze swymi dziećmi i prowadzi dialog⁶⁰. Biblia jest więc uprzywilejowanym i specjalnym miejscem dialogu miłości między Bogiem a ludźmi. Człowiek w Biblii odkrywa siebie, poznaje swoje powołanie do świętości oraz poznaje swoje przeznaczenie. Poprzez Biblię człowiek wprowadza się w osobowe spotkanie z Bogiem, w odwieczny zamysł Boga do nawiązywania osobowego kontaktu z człowiekiem⁶¹.

Jak każda ludzka wypowiedź, Pismo Święte rozważa pewien aspekt rzeczywistości. Jest księgą świętą o zbawieniu. Zbawienie jest zasadniczym tematem Pisma Świętego, a w zakres tego tematu wchodzi trzy zagadnienia ściśle ze sobą zespolone. Pismo Święte mówi o Bogu Zbawicielu, śledzi zbawcze interwencje Boga rozłożone w historii i poucza, co należy czynić, aby odpowiedzieć na Boże wychodzenie ku człowiekowi i osiągnąć zbawienie.

W Biblii zawarte jest słowo, mocą którego dokonuje się pojednanie Boga z człowiekiem, które jest pokojem i łaską. Głoszenie Ewangelii o Jezusie Chrystusie ustanowionym według Ducha Świętości, przez powstanie z martwych, pełnym mocy Synem Bożym⁶². Pietyzm i szacunek jakim Kościół darzy Księgi święte, ma oparcie w fakcie, że słowo w nich zawarte jest szczególnym znakiem łaski Boga, a w następstwie także niezastąpionym środ-

⁵⁹ S. Mędrala, *Rola Biblii w kulturze światowej*, RBL 4-6 (1991), s. 91.

⁶⁰ KO 21.

⁶¹ S. Haręzga, *Biblia w Kościele*, Kraków 1998, s. 46-47.

⁶² Rz 15, 16.

kiem uświęcania i zbawiania. Ma ono moc dzięki temu, że zostało napisane pod natchnieniem Ducha Świętego⁶³. W Biblii panuje swoboda języka i dlatego można źle zrozumieć słowa tam zapisane. Przy ocenie należy pamiętać, że ludy o kulturze zachodniej używają bardzo często języka eufemistycznego; ludy semickie często zaś wyrażają się bardzo realistycznie, co może rzeczywiście szokować. Gdy hagiograf spisywał polecenia Boże panowała większa swoboda słownictwa. Ludzi ówczesnych wcale nie raził taki sposób pisania, czy mówienia. Trudno wymagać, aby ludzie tamtych czasów mówili współczesnym językiem. Trzeba uwzględnić odpowiedni wiek i kulturę czytelnika, nie ze względu na samą istotę Biblii, która nie zawiera nic złego, lecz ze względu na pewne wyrażenia, które mogą niepokoić czytelnika⁶⁴.

Zakończenie

Słowo Boże jest źródłem życia i zawiera w sobie łaskę zbawienia. Teolodzy katoliccy przyznają mu wymiar sakramentalny. Słowo nie przekazuje więc tylko orędzia o zbawieniu, ale jego mocą zbawienie się urzeczywistnia. Nie można zapomnieć, że zbawienie dokonuje się nie tylko przez sakramenty, zwłaszcza Eucharystię, ale również przez głoszenie Słowa Bożego.

Podsumowując, należałoby powiedzieć, że Biblia opisuje różne czyny i postawy ludzkie: niedoskonałe i doskonałe, moralnie dobre jak i niemoralne. Nigdy jednak nie pochwalła zła i nie niszczy dobra. Biblia pomimo zła sama jednak pozostaje czysta⁶⁵. Pismo Święte jest niewyczerpanym źródłem, z którego nic nie ubyło⁶⁶. Nieprzerwanie płyną z Niego prawda, siła i potęga. Jest normą wiary oraz podstawą życia moralnego.

Streszczenie

Pismo Święte jest Słowem Bożym pisanym. Od wieków jest przedmiotem zainteresowania milionów ludzi. Jest podstawą Objawienia Bożego i Księgą Kościoła. Biblia jak i sam Kościół została zrodzona z tchnienia Ducha Świętego i jest w sposób nierozdzielny związana ze zbawczym posłannictwem Kościoła. Obok Tradycji, jest podstawową drogą przekazywania Objawienia ponieważ zawiera prawdę zbawczą. Jest zawsze aktualna dla wszystkich, którzy przyjmują ją w wierze i prawdzie. Zawarte jest słowo Boga, mocą którego dokonuje się pojednanie Boga z człowiekiem. Jest również miejscem dialogu Stwórcy

⁶³ H. Muszyński, *Charyzma...*, dz. cyt., s. 61-62.

⁶⁴ J. Kudasiwicz, *Wstęp...*, dz. cyt., s. 59.

⁶⁵ Tenże, *Biblia...*, dz. cyt., s. 95.

⁶⁶ S. Grzybek, *Formy...*, dz. cyt., s. 60.

ze stworzeniem. W Piśmie Świętym nie ma błędu ani fałszu, ponieważ pochodzi z Natchnienia Bożego. Mocą obecnego w słowie Ducha Świętego, słowo to jest słowem żywym i skutecznym. Nieprzerwanie płynie z Niej prawda i świętość, co sprawia, że jest podstawą życia moralnego. Nazywając Biblię Pismem Świętym nie zawsze zdaje się sprawę z tego, że tym samym wyznaje się wiarę w świętość czyli moralną szlachetność Biblii jako Księgi, która nie ma sobie równej także pod względem świętości. Posiada ona szczególnie cel. Ma przekazać człowiekowi plan zbawienia, i drogę do jego osiągnięcia.

Summary

The normative character of the Bible based on postconciliar polish theology

Holy Scripture is a written Word of God. For ages it has been the subject of interest by millions of people. It is the basis of God's Revelation and Church Book. Both the Bible and Church itself were born from the breath of the Holy Spirit, and they are in inseparable way connected with saving mission of the Church. Next to Tradition, the Bible is the basic way of transmitting God's Revelation because it contains the truth of salvation. It is always current for everyone who accepts it in faith and truth. It contains the word of God, the power of which is the reconciliation between God and man. It is also a place of dialogue between the Creator's and everything what God has created. In the Holy Scripture there is no mistake or false, because it comes from God's Inspiration. With the power of the Holy Spirit, who is presented in the word, this word is a living and effective word. From the Bible constantly flows truth and holiness, what makes it the basis of moral life. When we call the Bible a Holy Scripture, we do not always realize that same we confess our faith in holiness, which is a moral nobility of the Bible that is also unmatched in terms of holiness. The Bible has a special purpose. It gives man a plan of Salvation and a way of its achievement.

Zusammenfassung

Der normative Charakter der Bibel anhand der polnischen nachkonziliaren Theologie

Die Heilige Schrift ist das geschriebene Wort des Gottes. Seit Jahrhunderten ist es ein Objekt von Interesse für Millionen von Menschen. Es ist die Grundlage für Gottes Offenbarung und das Buch der Kirche. Sowohl die Bibel als auch die Kirche sind aus dem Atem des Heiligen Geistes entstanden. Bibel ist untrennbar mit der heilbringenden Mission der Kirche verbunden. Neben der Tradition ist sie der grundlegende Weg, die Offenbarung zu vermitteln, weil sie die Wahrheit der Erlösung enthält. Bibel ist immer gültig für Alle, die sie im Glauben und in der Wahrheit empfangen. Sie enthält das Wort des Gottes, dessen

Kraft es ist, Gott mit dem Mensch zu versöhnen. Es gibt auch ein Ort des Dialogs zwischen Schöpfer und Geschöpf. In der Heiligen Schrift gibt es keinen Fehler oder keine Falschheit, weil sie von Gottes Eingebung kommt. Durch die Kraft des Heiligen Geistes im Wort ist es lebendig und wirksam. Aus der Bibel fließen ständig Wahrheit und Heiligkeit, was sie zur Grundlage des moralischen Lebens macht. Wenn man die Bibel den Heiligen Schriften nennt, ist man dessen nicht immer bewusst, dass man auf diese Weise den Glauben an die Heiligkeit bekennt, also den moralischen Adel der Bibel als meint, die auch in Bezug auf die Heiligkeit konkurrenzlos ist. Sie hat einen bestimmten Zweck. Sie soll dem Menschen einen Erlösungsplan geben, einen Weg, um ihn zu erreichen.

Bibliografia

- Bastianel, S. Di Pinto, L. (1994). *Biblijne podstawy etyki*, Kraków: WAM.
- Benedictus XV. (1920). Spiritus Paraclitus, 15 septembris 1920, Acta Apostolicae Sedis, Vol. XII n. 10, pp. 385-422.
- Dąbrowski, D. (1959). *Podręczna encyklopedia biblijna*, E. Dąbrowski (red.), Poznań – Warszawa – Lublin: Księgarnia św. Wojciecha.
- Dąbrowski, E. (1967). *Sobór Watykański II a biblistyka katolicka*, Poznań – Warszawa – Lublin: Księgarnia św. Wojciecha.
- Drozd, J. (1973). *Zasady katolickiej interpretacji Pisma Świętego*, W: J. Homerski (red.), Wstęp ogólny do Pisma Świętego, (319-334). Poznań - Warszawa.
- Grzybek, S. (1986). Formy apostołatu Pismem świętym, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 1, 58-69.
- Hareźga, S. (1998), *Biblia w Kościele*, Kraków: WAM.
- Homerski, J. (1968). O natchnieniu i interpretacji Pisma Świętego, W: K. Wojtyła (red.), *Idee przewodnie Soborowej Konstytucji o Bożym Objawieniu*, (68-88). Kraków.
- Hryniewicz, (1976). W. Rola Tradycji w interpretacji teologicznej, Analiza współczesnych poglądów dogmatyczno-ekumenicznych, Lublin: KUL.
- Jankowski, A. (1984). Biblijne pojęcie świętości człowieka, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 2, 109-118.
- Jelonek, T. (1987). *Biblijna historia zbawienia*, Kraków: Polskie Towarzystwo Teologiczne.
- Klawek A. (1966). Uwagi do Konstytucji o Bożym Objawieniu, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 1, 26-32.
- Kudasiewicz, J. (1978). *Biblia – Historia – Nauka, Rozważania i dyskusje biblijne*, Kraków: Znak.
- Kudasiewicz, J. (1967). Dei Verbum w opinii biblistów. W: . A. Klawek (red.), *Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym*, (45-68). Kraków: Znak.
- Kudasiewicz, J. (1974). *Wstęp do historii zbawienia*, Lublin: KUL.
- Leks, P. (1997). *Słowo Twoje jest prawdą, Charyzmat natchnienia biblijnego*, Katowice: Księgarnia św. Jacka.
- Leon-Dufour, X. (1994). Prawda w Piśmie Świętym. W: X. Leon-Dufour (red.). *Słownik teologii biblijnej*, (763-768), Poznań: Pallottinum.

Leonis XIII. (1893-1894). De Studies Scripturae Sacrae, 18 november 1893, Acta Apostolicae Sedis, Vol. XXVI pp. 269-292.

Lohfink, N. (1982). *Pieśń chwały, Chrześcijanin a Stary Testament*, Warszawa: Pax.

Łach, S. (1980). Prawda i bezbłędność Pisma świętego. W: J. Szłaga (red.), *Studio lectionem facere*, (19-24). Lublin: KUL.

Łach, S. (1980), Natchnienie czy objawienie Pisma Świętego. W: J. Szłaga (red.), *Studio lectionem facere*, (15-18). Lublin: KUL.

Mędrala, S. (1991). Rola Biblii w kulturze światowej, *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 4-6, 90-99.

Muszyński, H. (1995). *Biblia - Księga natchniona*, Gniezno.

Muszyński, H. (1986). *Charyzmat natchnienia biblijnego*. W: J. Szłaga (red.), *Wstęp ogólny do Pisma Świętego*, (17-68). Poznań – Warszawa.

Muszyński, H. (1983). *Słowo natchnione*, Kraków.

Paciorek, A. (2003). *Wstęp ogólny do Pisma świętego*, Tarnów: Biblos.

Paweł VI. Dei Verbum, Konstytucja dogmatyczna Soboru Watykańskiego II 18 listopada 1965. Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym, Dei Verbum, Tekst polski (2002), wydanie 1, 350-363. Poznań: Pallottinum.

Pius XII. *Divino Afflante Spiritu*, 30 settembre 1943, Discorsi e Rediomessaggi di Sua Santità Pio XII, V, Quinto Anno de Pontificato, 2 marzo 1943 - 1 marzo 1944, pp. 327-353.

Romaniuk, K. (1983). *Nowy Testament bez problemów*, Warszawa: ATK.

Rosłon, J. (1966). *Z dyskusji nad Biblią: od Congara do Lohfinka*. *Ruch Biblijny i Liturgiczny* 4-5, 225-233.

Salomon, D. (2006). *Prawda o zbawieniu zawarta w Piśmie Świętym*. W: J. Strzałka (red.), *Rocznik Seminaryjny Zgromadzenia Księży Najświętszego Serca Jezusowego*, Stadniki.

Wolniewicz, M. (1994), *Wczoraj i dzisiaj Biblii, O tekście Pisma Świętego*, Gniezno: Gaudentinum.